

Opis modułu kształcenia

Nazwa modułu (przedmiotu)		Ginekologia i położnictwo			Kod podmiotu	ZPG
Kierunek studiów		lekarski				
Profil kształcenia		ogólnoakademicki				
Poziom studiów		jednolite studia magisterskie				
Specjalność		-				
Forma studiów		stacjonarne / niestacjonarne				
Semestr studiów		X, XI				
Zajęcia z zakresu nauk klinicznych zabiegowych						Tak
Tryb zaliczenia przedmiotu		Egzamin po XI semestrze		Liczba punktów ECTS: 12		Sposób ustalania oceny z przedmiotu
Formy zajęć i inne	Liczba godzin zajęć			Sposoby weryfikacji efektów kształcenia w ramach form zajęć	Waga w %	
	Całkowita	Pracy studenta	Zajęcia kontaktowe			
Wykłady	35	0	35	Kolokwium ustne, zaliczenie pisemne, egzamin testowy	40	
Seminaria	60	5	55			
Ćwiczenia praktyczne	220	100	120	Obserwacja ciągła, zaliczenie praktyczne, egzamin praktyczny	50	
Samokształcenie	45	45	0	Przygotowanie materiałów i prezentacji	10	
Razem:		360	150	210	Razem:	100%
Kategoria efektów	Lp.	Efekty kształcenia dla modułu (przedmiotu)			Sposoby weryfikacji efektu kształcenia	Efekty kierunkowe
Wiedza	1.	Zna zasady kwalifikacji i wykonywania cięcia cesarskiego i histerektomii			Kolokwium ustne zaliczenie pisemne, egzamin testowy	F.W3
	2.	Zna aktualne wytyczne resuscytacji krążeniowo-oddechowej noworodków, dzieci i dorosłych			Kolokwium ustne zaliczenie pisemne, egzamin testowy	F.W7
	3.	Zna funkcje rozrodcze kobiety, zaburzenia z nimi związane oraz postępowanie diagnostyczne i terapeutyczne dotyczące w szczególności: a) cyklu miesięczkowego i jego zaburzeń, b) ciąży, c) porodu fizjologicznego i patologicznego oraz położu, d) zapaleń i nowotworów w obrębie narządów płciowych, e) regulacji urodzeń, f) menopauzy, g) podstawowych metod diagnostyki i zabiegów ginekologicznych			Kolokwium ustne zaliczenie pisemne, egzamin testowy	F.W9
	4.	Zna problematykę współcześnie wykorzystywanych badań obrazowych, w szczególności: a) symptomatologię radiologiczną podstawowych chorób, c) wskazania, przeciwwskazania przygotowanie pacjentów do poszczególnych rodzajów badań obrazowych oraz przeciwwskazania do stosowania środków kontrastujących			Kolokwium ustne zaliczenie pisemne, egzamin testowy	F.W10
	5.	Zna zasady prowadzenia badań naukowych, obserwacyjnych i doświadczalnych oraz badań in vitro służących rozwojowi medycyny			Kolokwium ustne	B.W34
	6.	Rozumie znaczenie komunikacji werbalnej i niewerbalnej w procesie komunikowania się z pacjentami oraz pojęcie zaufania w interakcji z pacjentem			Kolokwium ustne	D.W4
	7.	Zna i rozumie główne pojęcia, teorie, zasady i reguły etyczne służące jako ogólne ramy właściwego interpretowania i analizowania zagadnień moralno- -medycznych			Zaliczenie praktyczne	D.W13
	8.	Zna podstawy medycyny opartej na dowodach			Kolokwium ustne	D.W20

Umiejętności	9.	Przeprowadza rozmowę z pacjentem dorosłym, dzieckiem i rodziną z zastosowaniem techniki aktywnego słuchania i wyrażania empatii, a także rozmawia z pacjentem o jego sytuacji życiowej	Kolokwium ustne	D.U5
	10.	Informuje pacjenta o celu, przebiegu i ewentualnym ryzyku proponowanych działań diagnostycznych lub terapeutycznych i uzyskuje jego świadomą zgodę	Kolokwium ustne	D.U6
	11.	Przekazuje pacjentowi i jego rodzinie informacje o niekorzystnym rokowaniu	Kolokwium ustne	D.U7
	1.	Asystuje przy typowym zabiegu operacyjnym, przygotowuje pole operacyjne i znieczula miejscowo okolicę operowaną	Zaliczenie praktyczne, egzamin praktyczny	F.U1
	2.	Posługuje się podstawowymi narzędziami chirurgicznymi	Zaliczenie praktyczne, egzamin praktyczny	F.U2
	3.	Zaopatrjuje prostą ranę, zakłada i zmienia jałowy opatrunek chirurgiczny	Zaliczenie praktyczne, egzamin praktyczny	F.U4
	4.	Rozpoznaje objawy podmiotowe i przedmiotowe świadczące o nieprawidłowym przebiegu ciąży (nieprawidłowe krwawienia, czynność skurczową macicy)	Zaliczenie praktyczne, egzamin praktyczny	F.U13
	5.	Interpretuje wyniki badania fizykalnego ciężarnej (ciśnienie tętnicze, czynność serca matki płodu) oraz wyniki badań laboratoryjnych świadczących o patologii ciąży	Zaliczenie praktyczne, egzamin praktyczny	F.U14
	6.	Interpretuje zapis kardiokardigrafii (KTG)	Zaliczenie praktyczne, egzamin praktyczny	F.U15
	7.	Rozpoznaje rozpoczynający się poród oraz nieprawidłowy czas jego trwania	Zaliczenie praktyczne, egzamin praktyczny	F.U16
	8.	Interpretuje objawy podmiotowe i przedmiotowe w czasie położu	Zaliczenie praktyczne, egzamin praktyczny	F.U17
	9.	Ustala zalecenia, wskazania i przeciwwskazania dotyczące stosowania metod antykoncepcji	Zaliczenie praktyczne, egzamin praktyczny	F.U18
	10.	Korzysta z baz danych, w tym internetowych, i wyszukuje potrzebną informację za pomocą dostępnych narzędzi	Zaliczenie praktyczne	B.U11
	11.	Planuje i wykonuje proste badanie naukowe oraz interpretuje jego wyniki i wyciąga wnioski	Zaliczenie praktyczne	B.U14
	12.	Krytycznie analizuje piśmiennictwo medyczne, w tym w języku angielskim, oraz wyciąga wnioski w oparciu o dostępną literaturę;	Zaliczenie praktyczne	D.U17

	13.	Wyjaśnia różnice między badaniami prospektywnymi i retrospektywnymi, randomizowanymi i kliniczno-kontrolnymi, opisami przypadków i badaniami eksperymentalnymi oraz szereguje je według wiarygodności i jakości dowodów naukowych	Kolokwium ustne	B.U13
	14.	Przestrzega wzorców etycznych w działaniach zawodowych	Zaliczenie praktyczne	D.U12
	15.	Posiada zdolność rozpoznawania etycznych wymiarów decyzji medycznych i odróżniania aspektów faktualnych od normatywnych	Zaliczenie praktyczne	D.U13
	16.	Przestrzega praw pacjenta, w tym: prawa do ochrony danych osobowych, prawa do intymności, prawa do poszanowania godności, prawa do informacji o stanie zdrowia, prawa do tajemnicy informacji związanych z pacjentem, prawa do wyrażenia świadomej zgody na leczenie lub odstąpienie od niego, prawa do świadczeń zdrowotnych, prawa do zgłaszania niepożądanego działania produktu leczniczego oraz prawa do godnej śmierci	Zaliczenie praktyczne	D.U14
	17.	Wykazuje odpowiedzialność za podnoszenie swoich kwalifikacji i przekazywanie wiedzy innym;	Zaliczenie praktyczne	D.U15

Prowadzący

Forma zajęć	Prowadzący zajęcia (tytuł/stopień naukowy, imię i nazwisko)
Wykłady	Wykłady w systemie e-learning. Osoba przygotowująca: dr n. med. Piotr Bodzek
Seminaria	Dr hab. n. med. Stanisław Horak, dr n. med. Helena Sławska, lek. Sylwia Marciniak, dr n. med. Iwona Kozak- Darmas, dr n. med. Piotr Bodzek, dr n. med. Marcin Muszer, dr n. med. Dariusz Grzonka, dr n. med. Leszek Nowak, dr n. med. Iwona Gabriel, dr n. med. Ewa Horzelska, dr n. med. Łukasz Witek, dr n. med. Mateusz Zamłyński, dr n. med. Katarzyna Olszak-Wąsik
Ćwiczenia praktyczne	prof. dr hab. n. med. Anita Olejek, dr hab. n. med. Stanisław Horak, dr hab. n. med. Jacek Zamłyński, dr n. med. Helena Sławska, dr n. med. Sylwia Marciniak, dr n. med. Iwona Kozak- Darmas, dr n. med. Piotr Bodzek, dr n. med. Marcin Muszer, dr n. med. Dariusz Grzonka, dr n. med. Leszek Nowak, dr n. med. Ewa Horzelska, dr n. med. Iwona Gabriel, dr n. med. Łukasz Witek, dr n. med. Mateusz Zamłyński, dr n. med. Katarzyna Olszak-Wąsik

Treści kształcenia

Wykłady		Semestr XI	Metody dydaktyczne	wykłady w systemie e-learning
Lp.	Tematyka zajęć			Liczba godzin
1.	Anatomia położnicza. Wykład wraz z testem sprawdzającym wiedzę.			1
2.	Poród fizjologiczny – wybrane zagadnienia. Wykład wraz z testem sprawdzającym wiedzę.			1,5
3.	Promocja zdrowia kobiet. Wykład wraz z testem sprawdzającym wiedzę.			1,5
4.	Fizjologia noworodka. Wykład wraz z testem sprawdzającym wiedzę.			1
5.	USG i inne metody diagnostyczne w położnictwie. Wykład wraz z testem sprawdzającym wiedzę.			1,5
6.	Inwazyjne techniki badawcze w położnictwie i ginekologii. Wykład wraz z testem sprawdzającym wiedzę.			1,5
7.	Diagnostyka prenatalna, wady płodu. Wykład wraz z testem sprawdzającym wiedzę.			1
8.	Farmakoterapia w ciąży. Wykład wraz z testem sprawdzającym wiedzę.			1
9.	Zmiany ogólnoustrojowe w ciąży fizjologicznej. Wykład wraz z testem sprawdzającym wiedzę.			1,5
10.	Ciąża pozamaciczna. Wykład wraz z testem sprawdzającym wiedzę.			1
11.	Patologia ciąży wczesnej. Wykład wraz z testem sprawdzającym wiedzę.			1,5
12.	Fizjologia i patologia porodu. Wykład wraz z testem sprawdzającym wiedzę.			1
13.	Open Fetal Surgery – nowe techniki leczenia wad płodu. Wykład wraz z testem sprawdzającym wiedzę.			1
14.	Ciąża wielopłodowa. Wykład wraz z testem sprawdzającym wiedzę.			1,5
15.	Fetal Alcohol Syndrome. Wykład wraz z testem sprawdzającym wiedzę.			1
16.	Stany nagłe w ginekologii i położnictwie. Wykład wraz z testem sprawdzającym wiedzę.			1,5
17.	Neonatologia dla VI roku Wydziału Lekarskiego. Wykład wraz z testem sprawdzającym wiedzę.			1
18.	Koagulopatie położnicze. Wykład wraz z testem sprawdzającym wiedzę.			1
19.	Zakażenia wewnątrzowodniowe. Wykład wraz z testem sprawdzającym wiedzę.			1,5
20.	Choroby internistyczne w ciąży. Wykład wraz z testem sprawdzającym wiedzę.			1
21.	Ostre stany chirurgiczne w ciąży. Wykład wraz z testem sprawdzającym wiedzę.			1,5
22.	Konflikt serologiczny. Wykład wraz z testem sprawdzającym wiedzę.			1,5
23.	Rak endometrium. Wykład wraz z testem sprawdzającym wiedzę.			1
24.	Poród Przedwczesny, niewydolność szyjki macicy. Wykład wraz z testem sprawdzającym wiedzę.			1,5
25.	Rak jajnika. Wykład wraz z testem sprawdzającym wiedzę.			1
26.	Przedwczesne pęknięcie błon płodowych. Wykład wraz z testem sprawdzającym wiedzę.			1
27.	Poród patologiczny-zabiegowy. Wykład wraz z testem sprawdzającym wiedzę.			1,5
28.	Płyn owodniowy. IUGR. Wykład wraz z testem sprawdzającym wiedzę.			1,5
Razem liczba godzin:				35

Seminarium	Semestr IX - X	Metody dydaktyczne	przeprowadzenie analizy tematu w modelu interaktywnym w oparciu o prezentację multimedialną
Lp.	Tematyka zajęć		Liczba godzin
1.	Cykl miesięczkowy w aspekcie zaburzeń hormonalnych. Endokrynologia ginekologiczna. Andrologia i niepłodność.		2
2.	Podstawy ginekologii onkologicznej.		2
3.	Fizjologia i patologia okresu połogowego. Leki a ciąża.		2
4.	Fizjologia ciąży		2
5.	Poród fizjologiczny.		2
6.	Powikłania wczesnej ciąży. Ciąża wielopłodowa.		2
7.	Noworodek z ciąży fizjologicznej. Postępowanie z noworodkiem w zależności od stanu urodzeniowego.		2
8.	Metody diagnostyczne w położnictwie ze szczególnym uwzględnieniem USG.		2
9.	Fizjologia i patologia płynu owodniowego, IUGR.		2
10.	Poród przedwczesny, PROM.		2
11.	Krwawienia II połowy ciąży.		2
12.	Ginekologia zachowawcza, operacyjna, chirurgia miednicy.		2
13.	Resuscytacja noworodka.		2
14.	Diagnostyka i terapia płodu.		2
15.	Nadciśnienie indukowane ciążą. Choroby nerek i wątroby w ciąży.		2
16.	Fizjologia i anatomia kobiecego narządu płciowego.		2
17.	Anatomia położnicza.		2
18.	Kardiotokografia. Omówienie nieprawidłowych wyników badania KTG.		2
19.	Operacje w położnictwie i perinatologii		2
20.	Zakażenia perinatalne.		2
Razem liczba godzin:			40

Ćwiczenia praktyczne		Semestr IX - X	Metody dydaktyczne	ćwiczenia na bloku operacyjnym, oddziale, w poradni ginekologicznej
Lp.	Tematyka zajęć			Liczba godzin
1.	Nauka podstaw badania położniczego i ginekologicznego			10
2.	Omówienie przypadków pacjentek na Oddziale			15
3.	Zbieranie wywiadu chorobowego			10
4.	Diagnostyka różnicowa schorzeń położniczo-ginekologicznych			15
5.	Udział w procesie diagnostyczno-leczniczym hospitalizowanych chorych			15
6.	Nauka badania zdrowego noworodka po porodzie, pielęgnacja, program szczepień okołoporodowych			10
Razem liczba godzin:				75

Seminarium	Semestr XI	Metody dydaktyczne	przeprowadzenie analizy tematu w modelu interaktywnym w oparciu o prezentację multimedialną
Lp.	Tematyka zajęć		Liczba godzin
1.	Poród powikłany i patologiczny.		3
2.	Zaburzenia endokrynologiczne w ciąży.		2
3.	Choroby serca i dużych naczyń w ciąży.		2
4.	Podstawy badań naukowych w ginekologii. Krytyczne podejście do wyników publikacji naukowych (zasady EBM).		2
5.	Profilaktyka w położnictwie, ginekologii i neonatologii		2
6.	Rozwiązywanie trudnych problemów medycznych w oparciu o publikacje naukowe. Planowanie badań naukowych w tym zakresie.		2
7.	Ginekologia dziecięca.		2
Razem liczba godzin:			15

Ćwiczenia praktyczne		Semestr XI	Metody dydaktyczne	ćwiczenia na bloku operacyjnym, oddziale, w poradni ginekologicznej
Lp.	Tematyka zajęć			Liczba godzin
1.	Omówienie przypadków pacjentek hospitalizowanych			15
2.	Diagnostyka różnicowa i udział w procesie diagnostyczno-leczniczym.			15
3.	Nauka badania noworodka patologicznego po porodzie (noworodek urodzony o czasie, noworodek wcześniaczy), resuscytacja krążeniowo- oddechowa.			15
Razem liczba godzin:				45

Semestr XI Ćwiczenia
Tematyka zajęć zapewnia realizację następujących procedur obowiązkowych z dzienniczka praktyk wg Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 28 sierpnia 2017 r.:
STANDARDOWE PROCEDURY MEDYCZNE (nr wg Dz.Ustaw)
Wykonanie badania ginekologicznego i gruczołu piersiowego - A Założenie jałowych rękawiczek, fartucha operacyjnego oraz przygotowanie pola operacyjnego zgodnie z zasadami aseptyki – A Badanie odruchów noworodkowych – A Cewnikowanie pęcherza moczowego u kobiet i mężczyzn – A Znieczulenie miejscowe okolicy operowanej – A Umiejętność zszywania prostej rany oraz usunięcia szwów przy pomocy narzędzi chirurgicznych – A Założenie i zmiana jałowego opatrunku chirurgicznego - A Wycięcie guza łagodnego i złośliwego skóry i błon śluzowych - B Wykonanie lewatywy - B Nakłucie jamy otrzewnowej - B
ZŁOŻONE CZYNNOŚCI MEDYCZNE (nr wg Dz.Ustaw)
Interpretacja wyników badania fizykalnego ciężarnej (ciśnienie tętnicze, czynność serca matki i płodu) oraz wyników badań laboratoryjnych świadczących o patologii ciąży – A Asystowanie przy badaniu USG i jego interpretacja - A Interpretacja wyników badań cytologicznych i histopatologicznych - A Rozpoznanie stanów nagłego zagrożenia życia i zasady postępowania w tych stanach - A Zapoznanie się z zasadami pielęgnacji i karmienia noworodka oraz niemowlęcia - A Ustalenie wskazań i przeciwwskazań do stosowania różnych metod antykoncepcji oraz metod naturalnego planowania rodziny - A Ocena stanu noworodka - A Ocena dojrzałości noworodka - A Posługiwanie się siatkami centylowymi - A Ocena stopnia zaawansowania dojrzewania płciowego – A Zbadanie jamy brzusznej w aspekcie ostrego brzucha - A Rozpoznanie objawów podmiotowych i przedmiotowych świadczących o nieprawidłowym przebiegu ciąży (nieprawidłowe krwawienia, ocena czynności skurczowej macicy) - B Interpretacja zapisu kardiokardiografii (KTG) - B Rozpoznanie rozpoczynającego się porodu, rozpoznanie nieprawidłowego czasu jego trwania – B Asysta przy odbieraniu porodu fizjologicznego – B Interpretacja objawów podmiotowych i przedmiotowych w czasie porodu – B Rozpoznanie obrzęku chłonnego, znajomość zasad profilaktyki obrzęku chłonnego u pacjentów po limfadenektomiach i radioterapii, umiejętność postępowania w powikłaniach spowodowanych obrzękiem chłonnym – B Kwalifikowanie pacjenta do operacji ze wskazań nagłych i planowych - B
umiejętność A – czynności z nią związane student wykonuje prawidłowo i w pełni samodzielnie, umiejętność B – student zna zasady wykonywania czynności z nią związanych, potrafi przy nich asystować.

Samokształcenie	Metody dydaktyczne	Ugruntowanie wiedzy w oparciu o samodzielną analizę dostępnych źródeł; uczestnictwo w STN

Zgodnie z Regulaminem Studiów SUM w Katowicach przy zaliczeniu na ocenę i egzaminach stosuje się następującą skalę ocen:

OCENA	SŁOWNIE
5	bardzo dobry
4,5	ponad dobry
4	dobry
3,5	dość dobry
3	dostateczny
2	niedostateczny

KRYTERIA OCENIANIA:

1. Ocena **bardzo dobra (5)**: student zna, rozumie i wyjaśnia zakładane efekty kształcenia i potrafi je zastosować w praktyce w stopniu bardzo dobrym
2. Ocena **ponad dobra (4,5)**: student zna, rozumie i wyjaśnia zakładane efekty kształcenia i potrafi je zastosować w praktyce w stopniu ponad dobrym
3. Ocena **dobra (4)**: student zna, rozumie i wyjaśnia zakładane efekty kształcenia
4. i potrafi je zastosować w praktyce w stopniu dobrym
5. Ocena **dość dobra (3,5)**: student zna, rozumie i wyjaśnia zakładane efekty kształcenia i potrafi je zastosować w praktyce w stopniu dość dobrym
6. Ocena **dostateczna (3)**: student zna, rozumie i wyjaśnia zakładane efekty kształcenia i potrafi je zastosować w praktyce w stopniu dostatecznym

ZALICZENIE - student zna, rozumie i wyjaśnia zakładane efekty kształcenia i potrafi je zastosować w praktyce.

Literatura podstawowa:

Położnictwo i Ginekologia. (Tom 1 Położnictwo; Tom 2 Ginekologia). pod redakcją GH Bręborowicza. PZWL Warszawa 2016.

Internetowy System Aktów Prawnych: Obwieszczenie Ministra Zdrowia z dnia 7 lipca 2016 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie standardów postępowania medycznego przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych z zakresu opieki okołoporodowej sprawowanej nad kobietą w okresie fizjologicznej ciąży, fizjologicznego porodu, porodu oraz opieki nad noworodkiem. Dz.U. 2016 poz. 1132.

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA ZDROWIA z dnia 9 listopada 2015 r. w sprawie standardów postępowania medycznego przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych w dziedzinie położnictwa i ginekologii z zakresu okołoporodowej opieki położniczo-ginekologicznej, sprawowanej nad kobietą w okresie ciąży, porodu, porodu, w przypadkach występowania określonych powikłań oraz opieki nad kobietą w sytuacji niepowodzeń położniczych

Joachim Dudenhausen : „Położnictwo praktyczne i operacje położnicze”. PZWL 2013r.

Literatura uzupełniająca:

Endokrynologia ciąży. red. Błażej Męczekalski: PZWL, Warszawa 2012r.

Sytuacje kliniczne w położnictwie; pod redakcją GH Bręborowicza. PZWL Warszawa 2016

Podstawy praktycznej ultrasonografii w położnictwie i ginekologii. Red Pietryga M, Brązert J. Exemplum, Poznań 2009

Janina Markowska i Jarosław Mądry: „Zarys ginekologii onkologicznej”. Termedia 2012r.